

BÖLÜM 21

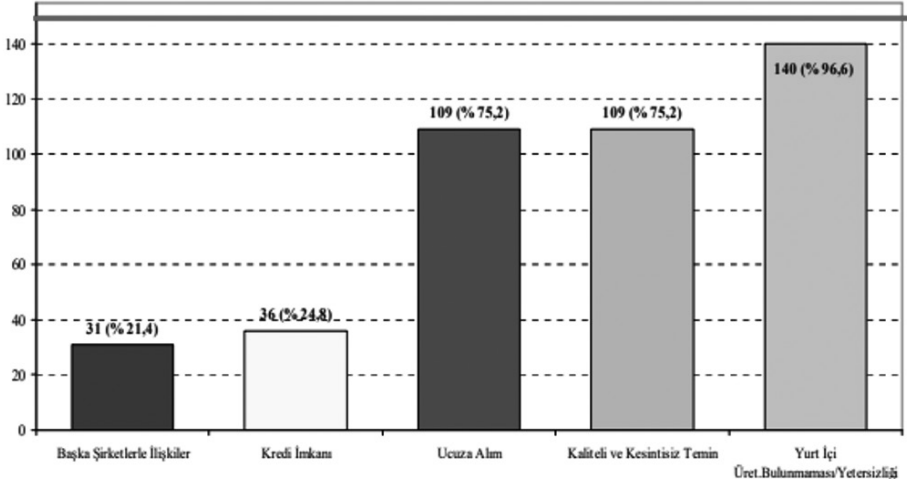
ULUSLARARASI TİCARETİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ SÜRECİ VE TÜRKİYE'NİN 1980 SONRASI İTHALAT- İHRACAT YAPISININ ANALİZİ

Mehmet Ragıp GÖRGÜN¹

GİRİŞ

Dünyada korumacılık ve liberalleşme ile ilgili uygulamalar farklı dönemlerde kabul görmüş ve ülkeler tarafından uygulanmıştır. Devletin ekonomiye müdahale etmesi, ithalata vergi konularak sınırlandırılması, ihracatın da teşvik edilerek ülkeye giren değerli maden stokunun arttırılması düşüncesi ilk kez 1500'li yıllarda kabul görmüş bir fikirdir ve Merkantalizm olarak bilinmektedir. Bu düşünce ile ilk korumacılık politikaları 16.Y.Y'dan 18.Y.Y'ın sonlarına kadar birçok ülke tarafından benimsenmiş ve uygulanmıştır. Merkantalizm fikrinin uygulandığı dönemlerde ülkeler içe kapanmış her ülke kendi yurt içi üreticisini korumaya dönük tedbirler almış ve uluslar arası ticaret yalnızca zorunlu ürünler için yapılabilmıştır. Merkantalisterin korumacılık fikrine karşılık, 18.Y.Y'da Adam Smith Mutlak Üstünlükler Teorisi ile devletlerin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiğini belirterek tam tersi bir fikri savunmuştur. Adam Smith'e göre işbölümü ve uzmanlaşmaya dayalı bir üretim şekliyle ülkeler arasında ticaret yapılması kaynakların verimli kullanılmasını sağlayacaktır. Ülkeler ucuza ürettiği ürünlerde uzmanlaşarak bu ürünleri ihraç etmeli ucuza üretmediği ürünlerin üretiminden vazgeçmeli ve bu ürünleri ithal etmelidir. Böylece kaynaklar verimli kullanıldığı için her iki ülkede uluslar arası ticareten kazançlı çıkacaktır. Bu fikir kuramın ortaya atıldığı 1776 tarihinden 1929 yılına kadar neredeyse Avrupa'nın tamamında kabul görmüş ve uygulanmıştır. Ancak, 1929 yılında ABD'de yaşanan borsa krizi diğer bir deyişle çöküşü, arkasından uzun süre yaşanan işsizlik sorunu ve ekonomik krizin Avrupa'ya yayılmasının ardından devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiği fikri yeniden uygulama alanı bulmuştur. Devletin ekonomiye müdahalesi fikri ikinci dünya savaşına kadar bir çok ülke tarafından uygulanmıştır. II. Dünya savaşından sonra ABD'nin öncülüğünde yeniden serbest ticaret politikalarına dönül-

¹ Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ragıp GÖRGÜN, Harran Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, mehmetgorgun@harran.edu.tr

Yukarıda bahsedilen nedenlerle imalat içinde ithal ürünlerin payları oldukça yüksektir. Kur artışları ne kadar yüksek olursa olsun ithalatın düşmemesinin nedenlerinden en önemlisi üretim yapabilmek için ithalat yapılması zorunluluğunun olmasıdır. Türkiye'nin ithalat yapısına baktığımız zaman ara mamul ithalatının yaklaşık %75'i hammadde ve ara malı, %15'i sermaye malları %10 luk kısmı da tüketim mallarıdır. Kur artışları ile yalnızca tüketim mallarında bir miktar tüketim azalması yaşanırken toplam ithalat içindeki payının azlığı nedeniyle etkisi son derece düşük olmaktadır.

İthalatın genel yapısını analiz ettikten sonra, kur artışları sonucunda ihracat ürünlerimiz ucuz hale gelirken neden ihracat artışı sağlanamıyor ve dış ticaret açığının kapanmasına yardımcı olmuyor konusunu da irdelemek gerekiyor. Kur artışları yaşanırken ucuzlayan ihracatımız artması için öncelikle ihracatçının yurt dışı fiyatlarda indirim yapması ve daha çok dış satım gerçekleşmesi gerekir. Ancak ihracat ürünlerinin içinde ithal girdi oranının yüksekliği ve bu nedenle ihracat ürünlerinin maliyetlerindeki artış ihracatçının yurt dışı fiyatını düşürmesini engellemektedir. Bu nedenle yüksek kur artışlarında bile ihracat artışı sınırlı kalmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2003). The Making of the Turkish Financial Crisis. *World Development*, 31(9).
- Atağenç, İ. Ö. (2017). İzmir İktisat Kongresi ve 24 Ocak Kararları Sonrası Türkiye Tecrübesinin Karşılaştırmalı Analizi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Ay, A., & Yapar, S. (2005). Dünya Ticaret Örgütü tarım anlaşması ve Türkiye. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(13).
- Bernstein, M. A. (1987). *The Great Depression, Delayed Recovery and Economic Change in America, 1929-1939*. Melbourne Australia: Cambridge University Press.
- Boratav, K. (2019). *Türkiye İktisat Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.

- Chang, P.-L., & Lee, M.-J. (2011). The WTO trade effect. *Journal of International Economics*, 85.
- Charnovitz, S. (2001). Rethinking WTO Trade Sanctions. *The American Journal of International Law*, 95(4).
- Cinel, E. A. (2018). Türkiye ekonomisinin kırılğan yapısı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(23).
- Dura, C., Atik, H., & Dumrul, C. (2015). *Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gold, S. S. (1976). The Shifting Emphasis on Macro- and Microlevels in Development Planning: The IBRD. *The Journal of Developing Areas*, 11(1).
- Horowitz, S. (2004). Restarting Globalization after World War II: Structure, Coalitions, and the Cold War. *Comparative Political Studies*, 37(127).
- Irwin, D. A. (1995). The GATT in Historical Perspective. *The American Economic Review*, 85(2).
- Karluk, S. (2013). *Uluslararası Ekonomi, Teori-Politika*. İstanbul: Beta Basım Yayın Matbaacılık.
- Kazagn, G. (2016). *Liberalizmden Neoliberalizme*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Khan Academy. (2021, 06 06). <https://www.khanacademy.org>. 06 06, 2021 tarihinde <https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/rise-to-world-power/great-depression/a/the-great-depression> adresinden alındı
- McKenzie, D. J. (2010). An Econometric analysis of IBRD creditworthiness. *International Economic Journal*.
- Öniş, Z. (2007). Turgut Özal and his Economic Legacy: Turkish NeoLiberalism in Critical Perspective. *Middle Eastern Studies*, 40(4).
- Özdemir, K., & Durusoy, S. (2011). *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Parasız, İ. (2011). *1929 Dünya Büyük Ekonomik Krizi*. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Richardson, G. (2007). Categories and causes of bank distress during the great depression, 1929–1933: The illiquidity versus insolvency debate revisited. *Explorations in Economic History*, 44(4).
- Sabır, H. (2001). *Dünya Ticaretinde Serbestleşme Sürecinde Küresel Rekabet Sistemi ve Politikalar*. İstanbul.
- Soyak, A. (2006). *İktisadi Planlama ve Türkiye Deneyimi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Şahin, H. (2002). *Türkiye Ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu. (2013). *sendikacılık akademisi*. Ankara: Aydoğdu Ofset.
- Vries, M. G. (1986). *The IMF in Changing World 1945-85*. Washington : International Monetary Fund.